

Hvem har forsøpla? - En guide til hvordan spore kilder og jobbe videre med forsøpling

Naturvernforbundet har lang erfaring med å spore og stoppe punktkilder til forsøpling. Her deler vi noen tips og triks om hvordan. Marin forsøpling og eierløst avfall er et komplekst problem. På den ene siden handler løsningen om å rydde opp det avfallet som allerede er der. På den andre siden handler det om å skru igjen krana. Her vil vi vise deg hvordan du selv kan gå frem for å jobbe mot forsøpling i ditt lokalmiljø.

Hva er det vi finner mest av?

En del av plastavfallet vi finner som strandsøppel på kysten kan komme langveisfra. Men jo nærmere du kommer bynære strøk og ulike lokaleforsøplingskilder, desto større blir andelen lokalt plastavfall. Dermed vil det å stoppe lokal forsøpling være nøkkelen til å raskt få en reinere kyst. I vassdrag og innlandet er det ikke tvil om at mye av forsøplingen er vår egen.

Vi vet fortsatt for lite om forsøpling i norsk natur, både langs kysten og i innlandet, så her kan dine observasjoner være verdifulle.

Hva sier eksisterende strandryddedata?

Folkeforskning utført av frivillige strandryddere har bidratt med viktig kunnskap om sammensetningen av marin forsøpling langs norskekysten. De fleste strandryddere rapporterer inn funnene sine i [ryddeportalen](#) til Hold Norge Rent. Et annet populært folkeforskningsverktøy for skoleungdom er Miljølære sitt [registreringsskjema](#).

Hold Norge Rent produserer den årlige [strandrydderappen](#). Statistikken bygger på innrapporterte funn fra strandryddere over hele Norge.

Enda grundigere til verks går avfalls-konsulentene i [MEPEX](#). På oppdrag fra Miljødirektoratet gjennomfører de en detaljert kartlegging av marint avfall langs Norske strender. Prosjektet går over 3 år, den første statusrapporten kan du finne [her](#).

Strandrydderappen for 2018 viser at det er en viss forskjell på forsøplingskildene i innlandet og langs kysten, men at den største kilde-kategorien i begge tilfeller er «personlig forbruk». MEPEX sin statistikk viser også at personlig forbruk, målt i antall enheter, er den største kilden til marin forsøpling. Dersom man måler i vekt er kategorien «fiskeri og maritimt» den største kilden. En tommelfingerregel er at det ofte er mer fiskeri og næringsavfall, større enheter og tyngre avfall jo lengre nord man kommer. Tettbefolkede strøk har som regel mer avfall fra personlig forbruk. En annen stor kilde er kategorien bygg, næring og industri.

[OSPAR](#) (Nordsjø-landenes felles miljøorgan) organiserer overvåking av strandsøppel på et utvalg faste strender i Norge og de andre Nordsjølandene. Her plukkes og telles strandsøppelet etter en standardisert metode, og relativt hyppig, noe som gir sikrere data og sammenlikninger mellom landene. Rådataene ligger tilgjengelig for alle [her](#) og oppsummeringsrapporter [her](#) og [her](#).

Hvordan jakte opp lokale plastsøppelkilder?

Det sier nesten seg selv, men finner du ekstra mye av en bestemt type forurensning eller forsøpling et bestemt sted, er du på sporet av en lokal forurensner. Ofte vil kilden være åpenbar ved nærmere sjekk:

- Blir det mer og mer av samme forsøpling i en bestemt retning, hva slags virksomhet finner du der? Kan du se spor av samme type forsøpling inne på selve bedriftsområdet?
- Finnes det logoer, adresselapper eller andre kjennetegn på avfallet?
- Om ikke du ser noen åpenbar kilde, kan det være et utslippsrør eller en lasteplass involvert?
- Hvilken retning kommer dominerende strøm og vind i fjorden fra? Hva slags virksomhet ligger der?
- Hvor oppstrøms i vassdraget er nærmeste mulige utslippspunkt for avfallet du finner mye av?

Mange forsøplingsjegere har god erfaring med bruk av flyfoto fra «[Norge i Bilder](#)» for å dokumentere både forsøpling og forsøplingskilder. Et eksempel på dokumentasjon av søl av plastpellets rundt containere inne på et industriområde ser du på bildet her.

Bildet under er en faksimile fra Nationen 7 November, 2018. Her kan man se hvordan rundballeplastansamling i Glomma etter flom ble dokumentert ved hjelp av satellittbilder. På Norge i bilder kan du også se historiske bilder og dermed se utvikling over tid, samt hvor ulike bedrifter har lagret avfall.

Oppdages fra satellitt: For ulike instanser er det lett å kartlegge plast og rundballeproblemet med satellittbilder på den digitale kart- og bilde-tjenesten «Norgebilder».
Screenfoto: Norgebilder.no

Råtnet rundballer: Etter en rekke storflommer de siste årene har det nå hopet seg opp store mengder råtnet rundballer og landbruksplast i mange vassdrag – som her i Gudbrandsdalslågen.

Voksende miljøproblem: På en rundball er det rundt 75 meter med plast. Mye av dette havner i vassdragene og blir ført nedover til havet og ender som mikroplast.

Faksimile: Nationen 7 November, 2018

Norge i bilder er også et godt verktøy for å finne villfyllinger. Les miljøjuss.no [«Gå ut og finn villfyllinger»](#)

Hotspots

Her er en liste med ofte observerte hotspots for forsøpling, har du noen av disse hos deg:

Vanlige punktkilder til plastforsøpling, og sikre tegn på disse	
Byggeplass	Plastfolie, isoporkapp, sprengtråd, strips, pakkebånd
Plastproduksjon	Frese- og dreiespon, plastpellets (havfruetårer
Fiskerihavn	Not- og lineavkapp, kapp av tynt tau, fiskekasser
Akvakultur	Masse identiske kapp av tykkere tau
Snødumping	Gatesøppel og veistøv
Kunstgressbane	Gummigranulat og plastgress ofte i haugevis på avveie
Avfallsanlegg	Flyveavfall, spesielt mye poser
Renseanleggsavløp	Q-tips, sanitærproduktemballasje, sprøyter, rensenhjul
Ta-ut matutsalg	Engangspplast som sugerør, begre, bestikk og isoporesker

Småbåthavn/-opplag	5-litersdunker, presenningsbiter, brusflasker, maleutstyr
Utfartsplass	Piknikavfall som poser, drikkevareemballasje, grillmatemballasje

Tidligere erfaringer og eksempler

Flere av våre fylkes og lokallag har jobbet med forsøplingsaker før og deler villig erfaringer.

I Hordaland og Trondheim jobber våre lag med prosjektet [Den store plastjakten](#). Naturvernforbundet i Trondheim har gjennom plastjakten startet å kartlegge plastforsøpling i Trondheim kommune. Så langt har de blant annet funnet plastforsøpling fra en kunstgressbane. Ved å følge rør fra ved siden av banen og ned til nærliggende elv kunne man her fastslå at granulater fra banen havnet i elven. Da kan man ta det videre til bane-eier, som regel er dette kommunen.

Foto: Naturvernforbundet i Trøndelag

I Fredrikstad har lokallaget dokumentert sviktende rutiner ved avfallsanlegget i byen. Da avfallsanlegget her ligger tett opptil naturreservatet på Øra var forsøplingsproblemet ekstra alvorlig. Ved hjelp av sosiale medier ble det satt fokus på problemet, både lokal-media og politikere kom etter hvert på banen. Dette førte til at man fikk opprettet dialog med avfallsselskapet som tok tak i sviktende rutiner.

Kragerø, Bamble og Porsgrunn kommuner ved Skagerrakkysten har i samarbeid med Naturvernforbundets fagrådgiver jaktet på kildene til strandsøppelet der. Vi fant at det driver i land om lag 10 nye plastbiter hver eneste dag på 100 meter kystlinje, og at en rekke punktkilder lot seg

identifisere, både lokale (bygg avfall, forbruksavfall, plastindustriavfall) og regionale (dollyrope fra trålfiske i Skagerrak, dumping av husholdningsavfall fra skip). Se [brosjyre](#).

Naturvernforbundet i Halden har vært veldig aktive på forsøplingsfeltet. De arrangerer ryddeaksjoner, er flinke med registrering og har også tatt funnene sine videre. I Halden kan man vise til to konkrete caser hvor lokallaget har dokumentert utslipp - funnet utslippspunkt – opprettet dialog med de ansvarlige – sørget for at det er blitt iverksatt tiltak.

Case 1: Funn av biofilmbærere

Biofilmbærere fra renseanlegg er et velkjent funn for de fleste ryddere i Norge. En biofilmbærer sin funksjon er å bidra til å rense utslipp, men ved dårlige rutiner og manglende utslippsbarrierer kan den selv ende som forurensning.

Foto: Naturvernforbundet i Fet

I Halden har man funnet biofilmbærere på strendene i flere år. Ved å gå systematisk til verks og registrere funn, satt Naturvernforbundet i Halden på et datagrunnlag og kunne fastslå at dette var et problem. Etter å ha funnet ut hva de små plast-dingsene var, kunne man raskt anslå at dette stammet fra kommunens renseanlegg. Det er innberetningsplikt på biofilmbærere, så i Halden gikk de videre med saken til Fylkesmannen i Østfold. Fylkesmannen opprettet sak på utslippstedet og har pålagt kommunen å iverksette tiltak.

Ved et tidligere søl lenger opp i Glommavassdraget var også Naturvernforbundets lokallag sentralt i å dokumentere utslippet og ansvarliggjøre forurensere. 16 m³ biofilmbærere hadde lekket ut fra Sørums kommunalteknikk sitt renseanlegg ved et enkelttilfelle. Plasthjulene var en størrelse på 7.2mm X 9, 1mm, altså nær mikroplast. Denne ene hendelsen spredte 16 millioner plastbiter nedover Glomma, viste en nærmere gjennomgang fra kommunen.

Case 2: Produksjonsavfall

Ved hjelp av registrering av funn og systematisk dokumentering fant de flinke strandrydderne i NNV Halden et stort antall «røde propper» i plast-materialet. For og finne ut hva disse røde proppene var brukte man sosiale medier. Ved hjelp av Facebook fikk man raskt kontakt med noen som viste hva utslippet var og det ble fort klart at det var fra et lokalt firma. Videre sendte Naturvernforbundet i Halden en vennlig e-post til firmaet som startet å undersøke.

Undersøkelsen visste at utslippet som sannsynligvis hadde pågått over lengre tid var et resultat av rutinesvikt, noe som ofte er tilfellet. Når firmaet ble gjort klar over problemet var de selv ivrige etter å ta tak og bli en del av løsningen. Dette viser at man ved å opprette dialog ofte kan få den ansvarlige til å ta ansvar.

Dette viser og viktigheten av å dokumentere funnene sine, da kan man finne mønstre for utslipp og såkalte «hotspots» som igjen kan brukes til kildeproving.

Hvordan analysere det man finner mer i dybden?

Er du usikker på hva du har funnet? Send et bilde og en kort tekst til Naturvernforbundets egen strandrydde-gruppe på Facebook, i gruppen «2-minutter strandrydding» er det flere tusen strandryddere som kan hjelpe med [kildeidentifikasjon](#).

Hva gjelder materialet så er det i all hovedsak plast man finner både i innland, langs kyst og i bykjerner. Men plast er ikke bare plast, forskjellige plast-typer brukes til ulike formål og skal man gå ekstra nøye til verks kan det være lurt å kjenne til dem. Hvert produkt skal ha et såkalt Resin Identification number (RIC). Hvis du finner RIC, vet du materialtype, det kan da være enklere å fastslå hva slags produkt det er snakk om.

Materialtype	Egenskaper	Typisk bruk	Identifikasjonsnummer
HDPE	Hard plast	Kanner, husholdningsflasker, fiskekasser	2
LDPE	Myk plast	Folie	4
PP		Bøtter, matemballasje	5
PS		Engangsplast, matemballasje	6
PET		Drikkeflasker	1
EPS		Isopor, fiskekasser	6
PVC		Flottører, rør	3
ABS		Trålkuler	ABS

Mange plastmaterialer er tilsatt andre kjemiske hjelpestoffer, og noen av disse kan være miljøgifter, altså tungt nedbrytbare, giftige kjemikalier som kan hoppe opp i kroppen til dyr og mennesker. Enkelte typer plast i fjæra kan dermed være farlig avfall. For å lese mer om hvilke typer, se artikkelen [«Hvilke miljøgifter finner vi på stranda?»](#)

Hvordan gå i dialog? Hvem er relevant myndighet?

Å forsøple er forbudt i Norge. Når du er kommet så langt at du vet om konkrete utslipps-punkter i din kommune er derfor tiden inne for å vurdere om du vil gi beskjed til myndighetene. Her kan det være nyttig å bruke skjønn. Ofte vil et lite varsel til den som har forsøplet kunne løse saken. Er det for eksempel den lokale butikken som har dårlig avfallshåndtering så kan det kanskje være nok å gi beskjed til daglig leder. Husk, ingen ønsker vel å bli beryktet for å forurense, så du har en god sak. Dersom et slik varsel ikke gir noen synlig forbedring, eller dersom du ikke føler du vil eksponere deg ved å kontakte forsøpler direkte, er avfallsmyndighetene de som skal følge opp for fellesskapet. Naturvernforbundet har en egen nettside med hjelp til selvhjelp om miljøjuss, les mer [her](#).

Generelt er det [forurensningsloven](#) som regulerer det som har med forsøpling og avfall i Norge i dag. Forurensningslovens §81 delegerer ansvaret for forurensning på ulike nivåer i Norge, på kommunalt nivå er kommunen selv forurensningsmyndighet. Under følger de paragrafene i forurensningsloven som er mest nyttig å kjenne til.

§	Tekst	Hvorfor er det viktig?
---	-------	------------------------

§27	Definisjon av avfall	Når blir en gjenstand avfall og når slutter den å være avfall?
§28	Forbud mot forsøpling	Ingen må tømme, etterlate, oppbevare eller transportere avfall slik at det kan virke skjemmende eller være til skade eller ulempe for miljøet.
§29	Krav til anlegg for behandling av avfall	Forbud mot deponi, dette kan være hendig i forhold til villfyllinger og private avfallsdeponier.
§35	Avfall i samband med utsalgssteder, turistanlegg, utfartssteder m.v.	Hva butikker, bensinstasjoner o.l. er pliktig til å gjøre og hva kommunen er pliktig til å gjøre i forhold til avfallsbeholdere og opprydding.
§36	Avfall langs offentlige veier m.v.	Hvem er ansvarlig for forsøpling langs veier?
§48	Forurensningsmyndighetens oppgaver	Kommunen har plikt til å føre tilsyn med forurensning og Fylkesmannen har plikt til å føre tilsyn med kommunen. Denne paragrafen kan være spesielt viktig i saker som involverer offentlige avfallsanlegg, renseanlegg eller kunstgressbaner. Tar ikke kommunen sitt ansvar på alvor, kan man gå videre til en høyere instans.
§50	Rett til gransking	I saker med bedrifter og privat grunneier har kommunen som forurensningsmyndighet rett til å granske.
§51	Pålegg om undersøkelse	Kommunen kan pålegge den som forurenser å undersøke.

Er kilden fiskeri eller maritimt fra utlandet kan det være vanskelig og gå i dialog, men det er fortsatt viktig å dokumentere. Meld det inn til ryddeportalen, ta gjerne bilde og legg inn på [2 minutter strandrydding](#). Dette kan brukes i påvirkningsarbeidet inn mot myndighetene for å få på plass strengere og bedre reglement.

Neste del

I neste del av denne guiden vil vi se på hvordan du kan jobbe opp mot kommunen og politikerne for å sette forsøpling og plast på agendaen. I disse dager formes det nye kommunestyre, flere politikere har snakket høyt om plast-problemet i valgkampen. Hvordan kan man holde valgloftene? Og hva er egentlig en plastfri kommune?